

TRUMP'ın İRAN İNADI

Trump'ın İran'a yaptırımları

- Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump beklendiği gibi İran ile P5+1 (ABD, Çin, Rusya, Fransa, İngiltere ve Almanya) arasında 2015'te imzalanan nükleer anlaşmadan çekildiğini açıkladı.
- Donald Trump, İran Nükleer anlaşmasından çekileceğini belirtmesi ile birlikte, İran üzerindeki ekonomik yaptırımları devreye alması ile gündem oldu.
- ABD İran'a 6 Ağustos'ta ilk yaptırımını, ikinci yaptırım paketini ise 4 Kasım'da devreye alacak.
- Trump'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton, bir açıklama yaparak, İran'a yaptırımlarının yeniden başlatılacağını ve bu süreçte yeni sözleşmelerin imzalanmaması gerektiğini belirterek gözdağı verdi.
- ABD Hazine Bakanlığı İran'la iş yapan şirketlere süre tanınacağını açıkladı. Buna göre yeni yaptırımlar üç ile altı ay arasında başlatılacak; mevcut kontratların sonlandırılması için tanınan bu sürede yeni kontratlar yapılmasına izin verilmeyecek. Yaptırımlar, İran'ın enerji, otomotiv ve finans sektörlerini hedef alacak.
- Buna göre, 90 ve 180 günlük periyotlarla yeniden uygulanmaya başlanacak olan yaptırımlar, ilk olarak 6 Ağustos'ta devreye girerek, İran'ın Dolar satın alması, altın ve değerli madenlerle ticaret yapmasını engelleyecek ve alüminyum, kömür, çelik ile otomotiv sektöründeki yaptırımlar uygulayarak kısıtlayacaktır.
- İkinci yaptırım paketi 4 Kasım'da devreye girerek, genel olarak İran enerji sektörü üzerinde yaptırımlar uygulayarak, petrol, petrokimya ve petrol ürünlerinin satın alınması konusunda kısıtlamalara gidilecektir.

Trump'ın İran'a yaptırımların etkileri

- İran'ın finans kuruluşlarının dolar alımını durdurmak için 90 günlük bir süresi var. 90 günün sonunda kurumların satın alımları veya İran dışında elde tutulan İran dövizini üzerine yaptırımlar uygulanmış olacak. Ayrıca, İran kamu borç harcamaları ve bu borcun kapanmasını kolaylaştıran getiriler üzerine de uygulanacak olan yaptırımlar var.
- Bu, İran petrolünün alım satımını daha da zorlaştıracak çünkü İran tüm petrol satışlarının İran merkez bankasından geçmesini zorunlu kılıyor. Petrol satışında dolar kullanımı konusunda çalışmanın yolları vardır, ancak dolar, küresel petrol işlemlerinin büyük çoğunluğunda kullanılan para birimi olduğundan tercih edilmemektedir.
- 4 Kasım'da İran'ın ulusal petrol şirketi NIOC üzerine tamamen yaptırım uygulanmış olacak. O gün ayrıca, İran petrol tankerleri sigorta alımlarını önlemek için tasarlanan yaptırımlar da yeniden yürürlüğe girecek.
- Bu önemli bir durum, çünkü İran NIOC üzerindeki yaptırımlardan kurtulabilse bile, müşteriler ve deniz nakliye şirketleri petrol taşıma risklerini teminata bağlamak için gerekli sigortayı ABD kurumlarından alamayacak. Petrol deniz taşımacılığında sigorta ettirmek zorunda, yani bu yaptırımlar herhangi bir petrol ihracatını daha da engelleyecek.
- Avrupalı ve Çinli kurumların İran petrol kargoları için sigorta önermeleri muhtemel, ancak ABD İran petrolünü sigortalayan yabancı şirketlerle çalışan Amerikan şirketlerine de yaptırım uygulamaya yeltenebilir.

İran'a yaptırımlarının etkisi Türkiye'ye etkisi

- Anlaşmanın Avrupalı taraflarından gelen ilk tepkiler "ahde vefa" vurgusu taşıyor. Ancak ABD tarafından yayınlanan açıklamada, İran'a yönelik yaptırımların yeniden başlayacağı ve bunların İran ile iş yapan üçüncü ülke ve şirketleri de kapsayacağı belirtiliyor.
- ABD'nin yeniden yürürlüğe sokacağı yaptırımlar içinde en önemli unsurlar İran'ın para, altın, ham petrol ve petrol ürünleri ticareti. Bu kalemler, Türkiye'yi de doğrudan ilgilendiriyorlar.
- Buna mukabil Türkiye açısından belirtilmesi gereken mühim bir nokta, doğalgaz ticaretinin yaptırımlara dahil olmadığı. Bu istisnanın arkasında yatan sebep, ham petrol ve petrol ürünlerinin aksine, boru hattı ile doğalgaz ithalinin yaklaşık yüzde 15'ini İran'dan yapan Türkiye'nin doğalgazın yaptırımlara dahil olması durumunda İran'dan daha fazla zarar göreceği
- **Ticaretin nasıl devam edeceği belirsiz**
- ABD'nin anlaşmadan çekilmesinin nihai etkilerini değerlendirmek için henüz erken. Büyük ihtimalle başta Çin, Hindistan ve Türkiye olmak üzere İran'dan petrol ve petrol ürünü satın alan pek çok ülke ABD ile görüşüp istisna talebinde bulunacaklar.
- ABD Başkanı Trump'ın açıklamasının arkasından Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi İran ile ticaretin devam edeceğini açıkladı, yalnız detay vermedi.

İran'a yaptırımlarının Türkiye'ye etkisi

Halbuki bu ticaretin hangi şartlarda devam edeceği konusu, geçtiğimiz yatırım döneminin Türkiye açısından kilit isimleri Reza Zarrab, Babek Zancani ve Hakan Atilla'nın akibetleri düşünüldüğünde çok önemli.

Türkiye'nin atacağı adımlar ve ABD ile yapacağı görüşmelerin önemli bir etken olduğunu şerh düşerek, bugün itibarıyla İran'a yönelik yaptırımların enerji açısından Türkiye için iki önemli sonucu olacak.

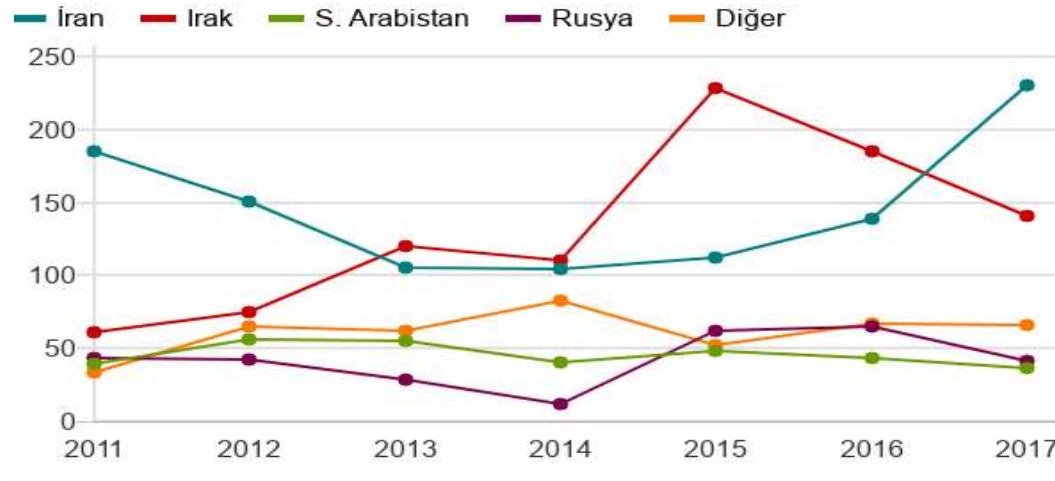
Ham Petrol İthalatı

Türkiye, geçtiğimiz yıl günde ortalama 515 bin varil ile tarihinin en yüksek ham petrol ithalatını yaptı. Bu artışın en önemli nedeni, Türkiye'nin akaryakıt talebinin rekor kırarak günde 1 milyon varile yaklaşmış olması.

İran'ın Türkiye'nin ham petrol ithalinde 2011'de %51 olan payı 2012'de yaptırımların yürürlüğe girmesinden itibaren düştü. İran'ın yerini başta Irak olmak üzere başka ülkeler doldurdular.

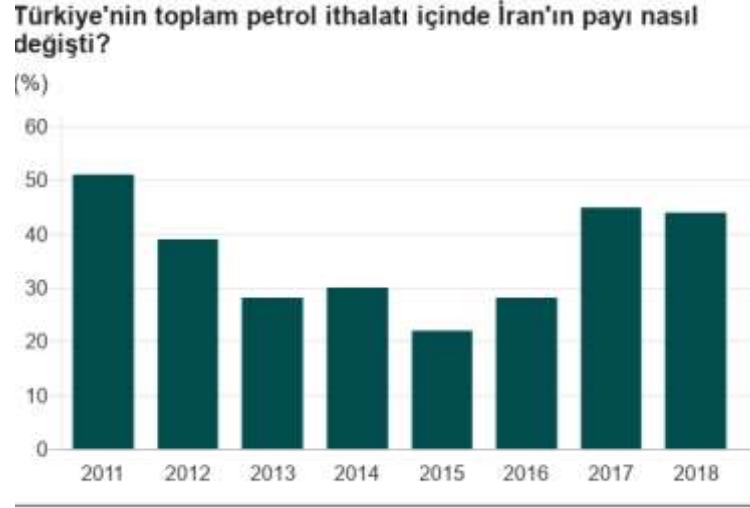
Yıllara göre Türkiye'nin ham petrol ithalatı

(bin varil/gün)

İran'a yaptırımlarının Türkiye'ye etkisi

- 2016 yılında yaptırımların kaldırılmasına yönelik anlaşmayı müteakiben İran da Türkiye'ye ham petrol ithalini arttırmaya başladı ve geçtiğimiz yıl, Türkiye'nin ham petrol ithalinin neredeyse yarısını karşıladı.
- Yeni yaptırımlar, Türkiye'nin yıl sonundan itibaren İran'dan alacağı ham petrolün azalması demek olacak. Geçmişte de olduğu üzere, ithal edilen ham petrolün özellikleri de düşünüldüğünde İran'ın yerini başta Irak, Rusya ve Suudi Arabistan'ın dolduracağını beklemek yanlış olmaz.

- Öte yandan İran'a yönelik yeni yaptırımların biraz zamansız olduğu da bir gerçek. Türkiye'nin ham petrol ithalatı, şimdiye kadarki tek ithalatçı Tüpraş'a ek olarak, bu yılın üçüncü çeyreğinden itibaren Azeri SOCAR'ın Aliğa'daki yeni rafinerisi ile birlikte daha da artacak ve muhtemelen bu artışın İran harici ülkelere karşılanması gerekecek.

İran'a yaptırımlarının Türkiye'ye etkisi ne olur?

Akaryakıt Fiyatları

İran'a yönelik yaptırımların dünya petrol piyasaları açısından önemi, İran'ın ham petrol ihracının azalacak olması, yani petrol arzında bir azalma. Her ne kadar Suudi Arabistan dün gece yayınladığı bir basın duyurusu ile İran'ın ihracından doğacak kayıpları dengeleyeceğini belirtse de, zaten petrol ihracatçısı ülkeler birliği OPEC ve Rusya'nın ortak üretim kısıma politikası sonucu varili 75 dolara dayanmış ham petrol fiyatının, bir de İran yaptırımları nedeniyle 80 dolar ve üzerine çıkması işten bile değil.

Ham petrol fiyatındaki ve dolayısıyla Akdeniz ürün fiyatlarındaki hareket, Türkiye'deki akaryakıt fiyatlarına da yansıyor. Buna ek olarak bu fiyatların dolar cinsinden olması, Türk lirasının dolar karşısındaki seyrini de fiyat belirleyici bir etken olarak hesaba dahil ediyor. Yani akaryakıt fiyatlarına etki eden iki unsur var.

Bu iki unsur da bugünlerde Türkiye'nin aleyhine gözüküyorlar. İran'a yönelik yaptırımların kısa/orta vadede petrol fiyatlarını yükseltmesi, Türk lirasının da dolar karşısında daha fazla değer kaybetmesi Türkiye'de akaryakıt fiyatlarının çifte etki ile yükselmesi demek.

İRAN NÜKLEER ANLAŞMASI

- **İran'ın taahhütleri**
- Yüzde 5'in üzerinde uranyum zenginleştirme girişimlerine son verilmesi (Yüzde 3,5-5 oranında zenginleştirilmiş uranyum nükleer enerji reaktörlerinde, yüzde 20 nükleer tıpta, yüzde 90 ise nükleer bomba yapımında kullanılıyor)
- Yüzde 20'ye yakın zenginleştirilmiş uranyum stokunun seyreltilerek yüzde 5 seviyesine düşürme veya daha fazla zenginleştirilemeyecek bir biçime dönüştürme yoluyla "etkisiz kılınması"
- Daha fazla santrifüj inşa edilmemesi (bunlar uranyumu zenginleştirmede kullanılıyor)
- Natanz ve Fordo'daki santrifüjlerin yarısından dördte üçüne kadar olan kısmının operasyon dışı bırakılması
- Yeni zenginleştirme tesislerinin kurulmaması
- Yüzde 3,5 düzeyinde zenginleştirilmiş uranyum stokunun arttırılmaması
- Arak'taki ağır su reaktörlerinin inşaatının durdurulması, nükleer silah üretiminde zenginleştirilmiş uranyum yerine kullanılacak plutonyum üretimine girişilmemesi
- Başta Natanz ve Fordo'da olmak üzere diğer tesislerde Uluslararası Atom Enerjisi Örgütü (IAEA)'ne günlük denetim izni vermek
- Arak reaktörü ve diğer konularda bilgi temin etmek

İRAN NÜKLEER ANLAŞMASI

- **Dünya güçlerinin taahhütleri**
- Sınırlı, geçici, özel hedefli ve geriye döndürülebilir nitelikte yaptırımlarda gevşetmeye gidilmesi
- İran'ın taahhütlerini yerine getirmesi halinde nükleer nedenlerden kaynaklı yeni yaptırım uygulanmaması
- İran'ın altın ve değerli madenler, otomobil ve petrokimya ürünlerinin ticaretine uygulanan belli yaptırımların kaldırılması
- Belli İran hava yolları uçakları için güvenlik bağlantılı tamir ve denetime izin vermek
- İran'a petrol satışından taksitler halinde 4,2 milyar dolar nakit akışı sağlamak

İRAN NÜKLEER ANLAŞMASI

- **İran anlaşmayla nelere izin verdi, nelere hakkı var?**
- Tahran anlaşmayla BM'nin Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun askeri üslere "kontrollü girişine" izin vermiş oldu.
- Şüpheli nükleer etkinlik olduğu düşünülen üslere giriş, P5+1 için en önemli taleplerden biriydi. Ancak Tahran, bu denetimlerin İran'ın askeri sırlarını ifşa edecek casusluk faaliyetlerine dönüşmesi endişesi taşıyordu.
- Anlaşmayla BM'ye kapsamlı denetim izni veriliyor ancak İran'ın giriş izni taleplerine itiraz hakkı bulunuyor.
- İran'a uygulanan silah ambargosunun beş yıl daha devam etmesi bekleniyor ancak Rusya'ya göre BM Güvenlik Konseyi'nin özel izniyle silah teslimatları mümkün olabilir.
- Tahran uranyum zenginleştirmede kullanılacak santifrüj sayısını anlaşmayla üçte iki oranında azaltmayı da kabul etti.
- Ancak önümüzdeki ilk 10 yıl içinde zenginleştirilmiş uranyum biriktirmeme şartıyla, uranyum konusunda geliştirme ve araştırma yapmasına izin verildi.
- **İran'a uygulanan yaptırımların kalkmasıyla ne olacak?**
- İran medyasında yer alan haberlere göre petrol, doğal gaz, finans, havacılık ve deniz taşımacılığı alanlarında yaptırımlar kalkacak, İran yurtdışındaki milyarlarca dolarlık varlığına yeniden ulaşabilecek

İRAN NÜKLEER ANLAŞMASI

- ABD'li yetkililere göre malvarlıklarının serbest bırakılmasıyla İran 100 milyar dolardan fazla değerdeki varlığa erişim kazanacak.
- Anlaşmanın uygulanmaya başladığı gün, AB'nin İran'a uyguladığı petrol ambargosu da kalkacak.
- AFP'de yayınlanan bir analize göre, yaptırımların kalkmasıyla İran'ın ticaret hacminin de artması bekleniyor -- ancak anlamlı ekonomik kazançların elde edilebilmesi için milyar dolarlık yatırımlar gerektiği ve aylara ihtiyaç duyulduğu yorumu yapılıyor.
- **Anlaşmaya Orta Doğu'da etkili ülkeler nasıl bakıyor?**
- İran ile Batılı güçler arasındaki nükleer anlaşmazlık 13 yıldır devam ediyordu.
- AFP'ye göre ABD-İran ilişkilerindeki yumuşama, Sünni güç Suudi Arabistan'ı ve Sünni yönetimlerin bulunduğu diğer Körfez ülkelerini endişelendiriyor.
- Bu ülkeler Şii İran'la ilgili derin şüphelere sahip; Suriye, Yemen ve başka yerlerdeki savaşları İran'ın körüklediğini düşünüyorlar.
- Bölgenin nükleer silaha sahip tek ülkesi olarak nitelendirilen İsrail de anlaşmadan dolayı memnuniyetsiz. Başbakan Netanyahu, uzlaşmayı "tarihsel boyutları olan kötü bir hata" olarak niteledi.
- Türkiye ise anlaşmadan dolayı memnuniyet duyduğunu dile getirdi.

İRAN NÜKLEER ANLAŞMASI

- **İran petrolü uluslararası piyasalara ne zaman ulaşmaya başlar?**
- Yaptırımların kalmasıyla birlikte İran'daki en önemli değişimlerden biri, yeniden petrol piyasasına tam kapasiteyle girmesi olacak.
- ABD kaynaklı tahminlere göre, nükleer anlaşmazlık nedeniyle konan yaptırımlar sonucu İran'ın petrol ihracatı yarı yarıya düşmüş, ekonomisi yüzde 20 kadar küçülmüştü.
- Anlaşmaya varıldığığının açıklanmasının hemen ardından dünyada petrol fiyatları varil başına 1 dolar kadar düştü ve son üç ayın en düşük seviyesine ulaştı.
- Ancak aslında İran petrolünün piyasalara hemen ulaşması beklenmiyor.
- Londra merkezli enerji danışmanlığı firması Energy Aspects'ten Amrita Sen, Reuters haber ajansına İran petrolünün piyasaya dönmesinin gelecek seneyi bulacağını söylüyor.
- Amrita Sen "Büyük olasılıkla 2016'nın ikinci yarısında" diye tarih veriyor. Sen, şu anda piyasanın Suudi Arabistan petrolü ile şişmiş olduğunu da hatırlatıyor